

Forskning och innovation

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har den 16 oktober 2012 berett övriga utskott tillfälle att yttra sig över regeringens proposition 2012/13:30 Forskning och Innovation jämte eventuella motioner.

Forskning och innovation inom trafikutskottets beredningsområde intar en strategisk betydelse för att uppnå såväl de transportpolitiska som it-politiska målen, vilket bidrar till ökad livskvalitet för medborgarna och förbättrade möjligheter till deltagande i samhällsutvecklingen. Trafikutskottet berörs inte direkt av de förslag till riksdagsbeslut som utbildningsutskottet har att hantera i detta ärende. Dock ser trafikutskottet det som angeläget att riksdagen ges möjlighet till en samlad bedömning av utgångspunkter, förutsättningar och mål för forskning. Därmed ges förutsättningar för att sektorsforskning och utvecklingsinsatser inom trafikutskottets beredningsområde kan sättas in i ett större sammanhang.

Trafikutskottet redovisar mot denna bakgrund i det följande sin bedömning om forskningens och innovationsarbetets roll för den fortsatta utvecklingen inom utskottets ansvarsområden och de insatser som sker inom utskottet med att följa upp och bevaka FoU-frågor inom området. Efter denna bakgrund redovisas vissa utgångspunkter för forsknings- och innovationsarbete inom utskottets beredningsområde. Utgångspunkter som trafikutskottet förutsätter kan ligga till grund för fortsatt utvecklingsarbete inom området för att bl.a. uppnå en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar infrastruktur för såväl transporter som för IT och elektronisk kommunikation.

Utskottets överväganden

Propositionen

Regeringen lämnar i propositionen sin syn på forsknings- och innovationspolitikens inriktning under perioden 2013-2016. För transportområdet betonas att ett effektivt, robust och hållbart transportsystem är en förutsättning för hållbar tillväxt och samhällsutveckling. Den ekonomiska tillväxten och globaliseringen av handeln ökar kraftigt efterfrågan på såväl person- som godstransporter. Regeringen lyfter också fram att den ökade internationella konkurrensen kräver högre effektivitet och kvalitet i transportsystemet. Vidare leder urbanisering till trafikökningar i storstadsregionerna. Det kräver effektivare lösningar som är miljövänliga och som bidrar till attraktiva livsmiljöer där det är lätt att förflytta sig till fots, med cykel eller via kollektivtrafik.

Regeringen lyfter fram att det krävs att fler privata och offentliga aktörer engagerar sig i förnyelsearbetet för att möta de utmaningar som finns. Dessa behöver finnas med i hela innovationskedjan, från forskning till tillämpning. Transportmyndigheterna bör aktivt medverka i och driva på utvecklingen, såväl själva som i samverkan med varandra och andra berörda offentliga och privata aktörer. Myndigheternas forsknings- och utvecklingsverksamhet bör följas upp kontinuerligt och utvärderas regelbundet.

Regeringen framhåller vidare att Sverige har en stark internationell position inom sjöfartsteknisk utveckling, inte minst miljöteknik. Den internationella sjöfartsorganisationen IMO har beslutat om gränsvärden för svavel i marint bränsle som träder i kraft den 1 januari 2015. Dessa gränsvärden och kommande miljörestriktioner för t.ex. hantering av barlastvatten som träder i kraft den 1 januari 2017 samt för utsläpp av kväveoxider och koldioxid m.m. ställer stora krav på en miljövänligare sjöfart.

Även inom flygteknisk utveckling har Sverige en stark internationell position, inte minst inom miljöteknik, framhåller regeringen. Inom flygteknisk forskning är svensk kompetens efterfrågad internationellt. Det finns en dokumenterat stark länk mellan grundforskning och produktutveckling inom landet och en industriell kompetens inom avancerad teknologi. Svenska företag konkurrerar med tekniska lösningar av hög klass. Vidare påpekar regeringen att den kunskap som tas fram inte stannar i flygindustrin utan används vidare inom andra branscher och bidrar till Sveriges konkurrenskraft på flera områden.

I dag sker utvecklingsarbete framförallt inom följande teknikområden: grundläggande flygteknik, helhetsförmåga och konceptstudier, intelligenta ombordsystem, motorteknologi samt flygtrafikledning. För att stärka dessa områden har det nationella flygtekniska forskningsprogrammet som Verket för innovationssystem ansvarar för, stor betydelse, anger regeringen. Pro-

grammets viktigaste roll är att bidra till att skapa väl fungerande forskningsmiljöer på flygområdet inom industri, industriforskningsinstitut och universitet och högskolor samt till samverkan mellan dessa aktörer. Regeringen anger att den bedömer att programmet bör fortsätta.

Fordonsindustrin är också en för Sverige viktig industrigren påpekas i propositionen. De fordonstillverkande företagen driver på teknikutvecklingen. I propositionen betonas vikten av att minska trafikolyckorna och att svensk fordonsforskning i detta avseende kan spela en avgörande roll. Regeringen lyfter vidare fram att den beslutat tillsätta en utredning för att studera omställningen för att fasa ut det fossila beroendet (N 2012:05). För att säkerställa tillgång på kompetens och i samverkan med industrin utveckla kunskap och teknik för säkrare och mindre miljöstörande trafik satsar staten genom myndigheterna Verket för innovationssystem, Statens energimyndighet och Trafikverket årligen 450 miljoner kronor för fordonsstrategisk forskning och innovation. Programmet genomförs i samverkan med fordonsindustrin som satsar minst motsvarande belopp. Regeringen anger att den bedömer att programmet bör fortsätta.

Trafikutskottets ställningstagande

Trafikutskottet konstaterar att propositionens förslag till riksdagsbeslut liksom väckta motionsförslag inte direkt faller inom utskottets beredningsområde. Utskottet avstår därför från att yttra sig i denna del. Trafikutskottet ser det dock som angeläget att riksdagen ges möjlighet till en samlad behandling av forskningens utgångspunkter, förutsättningar och mål. Därmed ges förutsättningar för att sektorsforskning inom fackutskott som trafikutskottet kan sättas in i ett större forskningspolitiskt sammanhang. Trafikutskottet redovisar mot denna bakgrund i det följande sin bedömning om forskningens och innovationsarbetets roll för den fortsatta utvecklingen inom utskottets ansvarsområden och de insatser som sker inom utskottet med att följa upp och bevaka FoU-frågor inom området. Efter denna bakgrund redovisas vissa utgångspunkter för forsknings- och innovationsarbete inom utskottets beredningsområde. Utgångspunkter som trafikutskottet förutsätter kan ligga till grund för fortsatt utvecklingsarbete inom området för att bl.a. uppnå en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar infrastruktur för såväl transporter som för IT och elektronisk kommunikation.

Forskning och innovation har stor betydelse för att nå de politiska målen inom utskottets beredningsområde

Trafikutskottet vill inledningsvis klargöra att forskningen inom utskottets beredningsområde intar en strategisk betydelse för att uppnå såväl de transportpolitiska som it-politiska målen. Såväl transport- som it-områdena gäller medborgarnas livskvalitet och delaktighet i samhällsutvecklingen. Detta slags forskning får därmed i hög grad anses relevant för den forskningspolitiska propositionens tema Forskning och innovation. För att de

transport- och it-politiska målen skall kunna uppnås är det av särskild vikt att relevant kunskapsunderlag av hög kvalitet tillhandahålls. Forskning och innovation är också av strategisk betydelse för många av frågorna inom trafikutskottets beredningsområde. Varje år fördelas cirka 1,6 miljoner kronor till behovsmotiverad forskning på transportområdet. Av den rapport som Statskontoret på uppdrag av regeringen presenterat Forskning med fokus på transporter – en väg till måluppfyllelse 2012:31 framkommer att myndigheterna prioriterar forskning som berör hänsynsmålet i högre grad än funktionsmålet. Enligt utskottets mening är det viktigt att funktionsmålet och hänsynsmålet får en likvärdig behandling då de båda bidrar till det övergripande målet att säkerställa ett samhällsekonomiskt effektivt och hållbart transportsystem.

Forskningsfrågor integreras i utskottets beredningsarbete

Trafikutskottets arbete med forsknings- och innovationsfrågor sker på flera plan. Ärendehantering med bedömningar och förslag i betänkanden och yttranden är givetvis ett centralt inslag; trafikutskottet söker bevaka att forskningsfrågorna ingår som en naturlig del i de riksdagsbeslut som rör utskottets beredningsområde. Löpande söker också trafikutskottet informera sig om aktuella forskningsrön. Detta sker bl.a. genom deltagande vid forskningsseminarier men också genom att företrädare för forskarsamhället bereds möjligheter att vid utskottets utfrågningar lämna information och synpunkter. Utskottet publicerade i februari 2005 en uppföljning avseende transportforskningens inriktning. Där fann utskottet att en ändrad inriktning mot närings- och tillväxtpolitiskt intressant forskning framträdde medan transportpolitiskt viktig och långsiktigt kunskapsuppbyggande forskning fått minskat stöd. Inom utskottet har vidare en särskild arbetsgrupp tillsatts för forsknings- och framtidsfrågor bestående av en ledamot från varje parti. Gruppen arbetar med att ta fram förslag till olika fördjupningsområden och lägga upp en strategi för arbetet med forskningsfrågor och teknikutvärdering inom transport och it-området.

Transportutvecklingen och klimatmålen

Ett effektivt och robust transportsystem är en förutsättning för hållbar tillväxt och samhällsutveckling. Ökad internationell konkurrens kräver högre effektivitet och kvalitet i transportsystemet. Transportsektorns samlade utmaning är att möta en kraftigt ökad efterfrågan på transporter och samtidigt utveckla ett långsiktigt hållbart transportsystem. Det ökar behovet av forskning och innovation för att få mer av såväl utveckling som tillämpning av ny kunskap. Forskning och innovation är därför nödvändigt på en mängd delområden som infrastruktur, fordon, bränslen, trafiksäkerhet, miljö, tillgänglighet m.m.

Kommande trafikökningar innebär enligt trafikutskottets mening kapacitetsproblem som inte enbart kan byggas bort. Klimatpåverkan och framtida bränsleförsörjning förutsätter en effektivare energianvändning i transportsy-

stemet. För att tvågradersmålet ska kunna nås måste de klimatpåverkande emissionerna minska kraftigt. Det är också viktigt, framhåller trafikutskottet, att transportsystemet utformas så att det bidrar till utvecklingen av mer attraktiva livsmiljöer, där hänsyn tas till barn, äldre och andra utsatta grupper. Vägtrafiken är ännu beroende av fossila drivmedel och svarar därför för en stor del av koldioxidutsläppen. En omställning för att fasa ut fossila drivmedel är nödvändig och utskottet ser därför med tillfredsställelse på de insatser som pågår och planeras. Fortsatta insatser när det gäller forskning och innovation för att klara utveckling av ett hållbart transportsystem är därför angeläget.

Infrastrukturens utbyggnad

Utbyggnaden av trafikens infrastruktur ställer särskilda krav på ett väl underbyggt beslutsunderlag. Med tanke på att investeringarna kan vara mycket kostsamma, ha en lång livslängd och i flera fall kan vara styrande för samhällsutvecklingen under decennier krävs väl utvecklade beslutsmodeller. Inom transportområdet har mot denna bakgrund utvecklats en samhällsekonomisk metodik för att mäta och värdera åtgärder i trafikens infrastruktur. Inom ramen för det transportpolitiska utvecklingsarbetet har frågor rests i vad mån dessa kalkyler lyckas fånga olika samhällseliga effekter av åtgärder i trafikens infrastruktur. Det gäller exempelvis värderingen av godstrafikens nyttor vid beräkning av samhällsekonomiska effekter men också hur olika miljökonsekvenser ska värderas. Fortsatta forskningsinsatser inom området är därför angeläget. Utskottet konstaterar att regeringen bedömer att anslaget för forskning till forskningsområdet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande bör öka med totalt 100 miljoner kronor 2013–2016. I detta område ingår frågor om infrastruktur som väg, trafiksystem och transporter. Det är enligt utskottet en väl avvägd bedömning. Det är viktigt att studera samhällsbyggande och infrastruktur i syfte att uppnå ett hållbart och robust samhälle där transportsystemet bidrar till såväl tillgänglighet som till att uppnå förbättrad miljö och hälsa.

Kollektivtrafikens utveckling

Utskottet vill vidare lyfta fram kollektivtrafikens betydelse för samhällsbyggande och behovet av ökade insatser inom detta område för att underlätta för människor att resa. För att stödja arbetet med att fördubbla kollektivtrafiken är enligt utskottets uppfattning forskning, innovation och kunskapsöverföring av fundamental betydelse. För att få fler hållbara resor i framtiden krävs att kollektivtrafiken utvecklas med fler innovationslösningar.

Utveckling av en effektiv och miljömässigt hållbar sjöfart

Sjöfartens transportarbete förväntas öka med 30 till 46 procent till 2020 och med 150 till 300 procent till 2050, enligt IMO. Enligt utskottets mening är det såväl nödvändigt som möjligt att öka sjötransporterna, även

internationellt. Det krävs emellertid utveckling av intermodaliteten. En viktig aspekt är att sjöfartens tillväxt påverkar möjligheterna att nå miljökvalitetsmålen. En aktuell utmaning är de nya gränserna för svavelhalten i marint bränsle. Det påverkar särskilt Sverige, och vissa andra länder, som ligger inom ett särskilt kontrollområde för svaveldioxidutsläpp, ett så kallat SECA-område. Även kommande restriktioner för barlastvatten och avloppsvatten samt utsläpp av kväveoxider och koldioxid innebär utmaningar. För att klara av dessa och andra utmaningar krävs förnyelse med hjälp av forskning, utveckling och innovation samt samarbete mellan sjöfartens aktörer, nationellt och internationellt. Trafikutskottet vill i detta sammanhang lyfta fram att Sverige har en stark internationell position inom sjöfartsteknisk utveckling, där svenska företag konkurrerar med miljötekniska lösningar av högsta klass. Enligt utskottets mening är det viktigt att behålla och utveckla den positionen.

Ökad flygtrafik ställer särskilda krav

När det gäller luftfarten kan nämnas att OECD beräknar en fördubbling av flygtrafiken inom Europa fram till år 2029. Svenska företag konkurrerar internationellt med tekniska lösningar av hög klass när det gäller flygteknisk forskning. Ny teknologi innebär möjligheter att reducera flygets miljöpåverkan, de svenska styrkeområdena ger viktiga bidrag internationellt och stärker Sveriges miljöprofil internationellt. Trafikutskottet vill härvid framhålla att de långa utvecklingscyklerna gör att det är viktigt med långsiktiga och uthålliga forsknings- och innovationssatsningar som täcker faserna från grundforskning till demonstration. Enligt trafikutskottets mening är det nationella flygtekniska forskningprogrammets roll i innovationssystemet inom flygteknik betydelsefull och det är således lämpligt att programmet fortsätter inom ramen för Verket för innovationssystemens befintliga anslag.

Fordonsindustrin och trafiksäkerhetsutveckling

Fordonsindustrin är viktig för Sverige och svensk fordonsindustri har länge varit i frontlinjen när det gäller säkerhet och miljö. Det är emellertid viktigt att Sverige även på områden som produktkvalitet och produktionsteknik ligger i framkant för att vi ska kunna hävda oss internationellt.

Utskottet vill vidare lyfta fram Sveriges internationella position inom trafiksäkerhet. Att minska trafikolyckorna är en stor samhällsutmaning och där svensk fordonsforskning kan medverka till lösningar tillsammans med den svenska synen på trafiksäkerhet, som genomsyras av nollvisionen, för att detta synsätt ska få större genomslag internationellt. Mångårig forsknings- och utvecklingsverksamhet har bidragit till att Sverige är bland de främsta länderna i världen på trafiksäkerhetsområdet. Detta systematiska arbete behöver, enligt trafikutskottets mening, fortsätta för att vi ska kunna nå våra högt ställda mål på området.

It-området

När det gäller it-området hänvisar trafikutskottet till de många utmaningar som finns. Den snabba och ständigt accelererande internationella utvecklingen gör det motiverat med betydande forskningsinsatser även i Sverige. Utskottet anser det angeläget att Sverige befäster – men också ytterligare utvecklar – sin ställning som it-nation. Även i fråga om åtgärder för att tillgodose målen om tillväxt och välfärd är forskning och innovation inom it-området av stor betydelse. Detta innebär att svenska forskningsmiljöer med internationell slagkraft på dessa områden är av stor betydelse för svenskt näringsliv och svensk samhällsutveckling.

Sammanfattande slutsatser

Trafikutskottet berörs inte av de förslag till riksdagsbeslut som utbildningsutskottet har att hantera i detta ärende. Trafikutskottet avstår därför från att yttra sig i denna del men framhåller att innebörden av de övergripande målen inom utskottets beredningsområde kräver att forskning och innovation inom området ges en tillfredsställande omfattning, kvalitet och inriktning mot angelägna samhällsfrågor. Mot denna bakgrund har trafikutskottet i detta yttrande redovisat vissa utgångspunkter som utskottet förutsätter kan ligga till grund för fortsatt utvecklingsarbete inom området för att uppnå bl.a. en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar infrastruktur såväl för transporter som för IT och elektronisk kommunikation.

Stockholm den 4 december 2012

På trafikutskottets vägnar

Anders Ygeman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anders Ygeman (S), Jan-Evert Rådström (M), Eliza Roszkowska Öberg (M), Monica Green (S), Jessica Rosencrantz (M), Lars Mejern Larsson (S), Sten Bergheden (M), Suzanne Svensson (S), Lars Tysklind (FP), Leif Pettersson (S), Anders Åkesson (C), Lars Johansson (S), Edward Riedl (M), Stina Bergström (MP), Annelie Enochson (KD), Tony Wiklander (SD) och Siv Holma (V).